

ISSN 2218-5186

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

№ 1 2012

Ключевые слова: информационные технологии, информационно-коммуникационные технологии, Интернет-технологии, информационно-образовательный портал, электронные учебно-методические комплексы.

M. Kademla, S. Petrovych

**Usage of Information and Educational Portal
at Higher Educational Institutions**

The article deals with the concept of “information and educational portal”, analyzes the benefits of information and educational portal for students and faculty members of a higher educational institution, and describes the benefits of information and educational portals use in the educational process.

Key words: Information Technologies, Information and Communication Technologies, Internet-Technologies, information and educational portal, electronic training and methodological complexes.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
доцент Л. О. Мільто

УДК 378.091.3:37.064.1

Алла Гурман

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

Підготовка кваліфікованих спеціалістів – одне з головних завдань, які ставить перед вищою школою Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). Розв’язання цього завдання передбачає підготовку студентів до педагогічної взаємодії з батьками учнів як складову підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Проблема, яку ми розглядаємо, незважаючи на свою актуальність, на практиці є недостатньо технологічно забезпеченою. Найефективнішими можна назвати особистісно орієнтовану технологію, технологію кооперативного навчання, технологію саморозвитку, технологію навчання як дослідження, сугестивну технологію, технологію контекстного навчання та ін.

Особистісно орієнтоване навчання було предметом дослідження О. Савченко, І. Якиманської, Л. Кондрашової, О. Зоц та ін. Значний внесок у розробку загальних принципів організації групової навчальної діяльності дали дослідження В. Дяченко, В. Котова, Г. Цукерман, О. Ярошенко. В. Сериков розробив педагогічну технологію створення особистісно орієнтованих ситуацій.

Вчені В. Арестенко, І. Гавриш, Г. Генсерук, Р. Гуріна, В. Імбер, О. Куценко, І. Манькусь, Р. Моцик, О. Трофимов, Н. Павленко, М. Пащенко, Н. Побірченко, І. Шевчук, Т. Шестакова та інші висвітлюють питання підвищення професійного рівня майбутніх учителів на основі формування готовності створювати та реалізовувати нові ефективні освітні технології у майбутній професійній діяльності.

Метою статті є аналіз сучасних технологій підготовки студентів до педагогічної взаємодії з батьками учнів і шляхи їх використання в педагогічній практиці.

Технологізація особистісно орієнтованого освітнього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального тексту дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій до його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистісним розвитком студента в ході навчально-пізнавальної діяльності. Лише при реалізації принципу суб’єктності освіти можна говорити про особистісно орієнтовані технології [3].

Головні вимоги до особистісно орієнтованих технологій І. Якиманська сформулювала таким чином: навчальний матеріал повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктного досвіду учня, включаючи досвід його попереднього навчання; виклад знань у підручнику (вчителем) повинен бути спрямованим не лише на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення предметного змісту, а також на постійне перетворення набутого суб'єктного досвіду кожного учня; у процесі навчання необхідне постійне узгодження суб'єктного досвіду учнів із науковим змістом здобутих знань; активне стимулювання учня до самоцінної освітньої діяльності, зміст і форми якої повинні забезпечувати учневі можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження в ході оволодіння знаннями; конструювання й організація навчального матеріалу, який дає змогу учневі вибирати його зміст, вид і форму при виконанні завдань, розв'язуванні задач тощо; виявлення й оцінка способів навчальної роботи, якими користується учень самостійно, стійко, продуктивно; необхідно забезпечувати контроль і оцінку не лише результату, а й головним чином процесу учіння; освітній процес повинен забезпечувати побудову, реалізацію, рефлексію, оцінку учіння як суб'єктної діяльності [5, с. 37, 38].

Різні автори називають різноманітні модифікації, що належать до особистісно орієнтованих технологій, загальноприйнята класифікація поки що відсутня.

Однією з перспективних, на нашу думку, є педагогічна технологія **контекстного навчання** [1], сутність якої полягає в особливій системі дидактичних форм, методів і засобів, що моделюють предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності (засвоєння знань накладене на її канву). Предметний і соціальний контексти сприяють формуванню у студента більш повного уявлення про різноманіття професійних і соціальних зв'язків фахівця, проблемному характеру його майбутньої роботи, одержанню відповідного емоційно-ціннісного досвіду. Мотиваційним фактором у контекстному навчанні виступають також широкі можливості використання студентом засвоєваних знань як засобу досягнення цілей власне навчальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної і, в перспективі, майбутньої професії.

За допомогою використання контекстної технології в системі професійної освіти досить ефективно розв'язується цілий ряд важливих завдань: інтенсифікація процесу навчання; надання процесу навчання творчого характеру; набуття студентами досвіду інноваційної діяльності в контексті майбутньої професії; формування не лише пізнавальних,

але і професійних мотивів та інтересів; виховання системного мислення фахівця, що включає цілісне розуміння не лише природи і суспільства, але і себе, свого місця у світі; формування цілісного уявлення про професію та її великі фрагменти; навчання колективній розумовій і практичній роботі, формування умінь і навичок соціальної взаємодії та спілкування, індивідуального і спільного прийняття рішень; виховання відповідального ставлення до справи, засвоєння соціальних цінностей і установок колективу; навчання методам моделювання, у тому числі педагогічного і психологічного проектування [4].

В основу технології контекстного навчання можуть бути покладені імітаційні та ділові ігри, що характеризуються такими важливими особливостями:

1. За змістом: реалізація вимог моделювання предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності; представлення змісту ігрових занять у вигляді, що спонукає студентів до активного використання будь-яких наявних у них знань для вирішення професійних завдань ще до початку вивчення матеріалу відповідних спеціальних курсів; високий рівень проблемного змісту занять, що зумовлює дослідницьку позицію студента, який поставлений перед необхідністю розв'язку професійних завдань без опори на спеціальні знання і шаблони стандартних дій, що ще лише має бути засвоєним у наступному навчанні; випереджальне зростання глибини і складності імітаційно-ігрових моделей стосовно досягнутого на даний момент рівня підготовки студентів.

2. За організацією: використання мотиваційних занять на етапі, що випереджає вивчення матеріалу за фахом (темою, предметом); представлення студентами знайдених рішень на принциповому рівні без вимоги їх детального технічного і графічного опрацювання; можливості необмеженого доступу до будь-якого джерела інформації; неформальна система оцінки результатів роботи студентів.

3. За проведенням: робота студентів в умовах дефіциту спеціальних знань та іншої необхідної для виконання ігрових завдань інформації, часу на їхнє вирішення; забезпечення вільного доступу до джерел інформації й ініціювання викладачем їхнього використання [3].

Наприклад, лабораторне заняття з курсу пропедевтичної практики на тему "Форми роботи класного керівника з батьками" можна провести за допомогою цієї технології.

Ділова педагогічна гра

"Організаційно-дискусійні батьківські збори в 7-му класі"

Мета гри – удосконалення знань про методику підготовки і проведення батьківських зборів, формування умінь і навичок їх проведення. Підгото-

вка гри і введення до неї відбувається за 7-10 днів до проведення заняття. Студентам пропонується вступна ситуація: “У класі знизилась успішність навчання. Класний керівник, однією з причин вважає безконтрольний перегляд телевізора і комп’ютерні ігри”. З’являється мета зборів – звернути увагу батьків на наслідки безконтрольного перегляду телепередач і багатогодинні ігри на комп’ютері дітей середнього шкільного віку; окреслити спільні шляхи боротьби з телеманією.

Окреслюються завдання гри: 1) навчити студентів методики підготовки і проведення батьківських зборів; 2) навчити спілкуватися з батьківською аудиторією; 3) навчити переконувати, а за необхідності прийняти рекомендації батьківських зборів; 4) розкрити перед студентами основний механізм підготовки і проведення батьківських зборів.

Потім приступають до формування групи “акторів”, що виконують визначені ролі, та експертів гри. Після того, як визначена група гравців, відбувається розподіл ролей, і викладач, що веде гру, пояснює суть кожної ролі. Можливі ролі в даній діловій грі такі: класний керівник, шкільний психолог, батьки учнів (5-6 чол.), студенти-експерти.

Підготовка до гри дає можливість студентам обрати майбутню роль, підготуватися до її якісного виконання, вивчити літературу з методики проведення батьківських зборів, вивчити матеріали лекційних і семінарських занять, пов’язаних із даною темою. Студенти одержують від викладача рекомендації про характер обраної ними ролі та завдання для її виконання. Так, наприклад, виконавець ролі “класного керівника” одержує завдання виступити на батьківських зборах зі вступною лекцією.

Завдання виконавиці ролі мами Н.: “Ваша дочка – єдина дитина в родині, Ви добре матеріально забезпечені та вважаєте, що комп’ютер не може погано впливати на навчання. Продумайте цю ситуацію до кінця і приготуйте вагомі аргументи для виступу на батьківських зборах”.

Завдання для виконавця ролі батька К.: “У вашому виступі на зборах повинна пролуhati думка про те, що в час науково-технічного прогресу комп’ютер просто необхідний для навчання. Продумайте деталі даної ситуації і виступіть на зборах. Приготуйте вчителю питання”.

Завдання виконавиці ролі мами О.: “Ви маєте відстоювати на зборах позицію про те, що батьки мають одягати і годувати своїх дітей, а вихованням хай займається школа. Продумайте деталі даної ситуації і виступіть на зборах”.

Завдання виконавцю ролі батька С.: “Ви погоджуєтесь, що дитина безконтрольно дивиться телевізор і грає в комп’ютерні ігри, і Ви готові прислухатися до порад учителя і психолога. Змоделуйте цю ситуацію і приготуйтеся виступити на зборах”.

Експерти-спостерігачі вивчають картки спостереження. Викладач, що веде гру, може активно втручатися в ситуацію, варіювати її. За необхідності він зупиняє гру, вносить корективи в дії учасників, у сюжет ситуації, змінює “акторів” тощо. Якщо у студентів є вже визначений досвід участі в ділових іграх, педагог може не втручатися в гру, а лише фіксувати правильність дій її учасників. Таким чином, готуються до гри й інші учасники.

Керівник повідомляє учасникам правила ділової гри: суворо дотримуватися даної рольової установки, сприймаючи гру як реальну дійсність; бачити за словами, прийнятими рішеннями конкретних людей, товаришів по колективу, стосунки, що можуть у ньому скластися; будувати свою поведінку і приймати рішення, використовуючи знання, отримані на лекціях і семінарах.

Хід зборів (умови і правила гри):

1. Виступ класного керівника. Він коротко розповідає про безконтрольний перегляд телепередач і багатогодинні ігри на комп'ютері дітей середнього шкільного віку, загострює увагу на наслідках подібних явищ; знайомить батьків зі статистичними даними; пропонує батькам обговорити їх на батьківських зборах.

2. Виступ шкільного психолога.

3. Виступ батьків. Одні з них підтримують точку зору класного керівника, інші заперечують, що безконтрольний перегляд телепередач і багатогодинні ігри на комп'ютері дітей погано впливає на успішність навчання. Треті вважають, що причиною зниження успішності навчання є непрофесіоналізм учителів.

4. Виступ психолога. Робить висновок про те, що ні комп'ютер, ні ТВ – не вороги, треба лише зробити так, щоб вони не заслоняли від дітей все інше: книги, живопис, театр, природу – увесь світ.

5. Виступ класного керівника. Він узагальнює думки і підводить до думки про те, що необхідно контролювати, що і скільки дивляться ваші діти по телевізору і в які комп'ютерні ігри вони грають. Адже ніякі новинки технічного прогресу не замінять живого спілкування батьків зі своїми дітьми.

Підведення підсумків гри. Гра закінчується аналізом, де актуалізуються загальні цілі гри, шляхи їх досягнення, оцінюється якість роботи груп і кожного учасника гри. Із результатами своїх спостережень виступають експерти, а завершує заняття педагог, який робить висновок про те, наскільки вдалося реалізувати мету гри, аналізує знахідки і невдачі гри.

Картки спостереження для експертів

Картка спостереження № 1. “Виступ класного керівника”.

1. Якою мірою зміст виступу відповідає темі зборів?

№ 1
153
121

2. Як зміст виступу пов'язаний із життям класу?
3. Як виступ враховує інтереси батьків, рівень їхніх знань із даного питання?
4. Як підтримувався інтерес батьків до обговорюваної проблеми впродовж зборів?
5. Як класний керівник активізував роботу батьків на зборах?
6. Як класний керівник прагнув установити доброзичливі стосунки батьків один з одним під час проведення батьківських зборів?

Картка спостереження № 2.

1. Якою мірою зміст виступу психолога відповідає темі зборів?
2. Які шляхи вирішення проблеми знайдені в ході підготовки і проведення зборів?
3. Запропонуйте Ваш варіант рішення [2].

У системі базової педагогічної освіти все більшої популярності набуває технологія навчального співробітництва студентів, яку в американських школах називають також **кооперативним навчанням** (cooperative learning). Дана технологія ґрунтується на використанні групових форм пізнавальної діяльності студентів. Кооперативне навчання – це така організація навчальної діяльності малих груп, коли студенти отримують максимальний ефект від самостійного вивчення матеріалу і спілкування між собою.

Успішна навчальна взаємодія студентів у складі малих груп можлива за таких умов: позитивна взаємозалежність – члени групи повинні розуміти, що спільна навчальна діяльність приносить користь кожному, цього можна досягти шляхом визначення спільної мети, розподілу завдань, матеріалів та інформації, пояснення і виставлення загальної оцінки за спільне виконання завдання; безпосередня взаємодія – члени групи повинні перебувати в тісному контакті один з одним; індивідуальна відповідальність – кожен студент повинен засвоїти запропонований матеріал, і кожен несе відповідальність за допомогу іншим, більш здібні не повинні працювати за інших; розвиток навичок спільної роботи – студенти повинні оволодіти навичками міжособистісної взаємодії, необхідними для успішної спільної роботи, наприклад, навичками розпитування, розподілу і планування завдань, взаємоконтролю; оцінювання роботи – під час групової роботи необхідно виділити спеціальний час для того, щоб група могла оцінити, наскільки успішно вона працює [4].

Ефективними у процесі експериментального дослідження виявилися такі способи організації навчального співробітництва студентів: індивідуально-групова робота, командно-ігрова діяльність, “джигсо” (“пілка”) та ін.

1. **Індивідуально-групова робота:** групи з чотирьох студентів, різних за здібностями й успішністю, працюють разом за такою схемою:

1) педагог пояснює новий матеріал;

2) пропонує студентам у групах осмислити його і закріпити. Саме на цьому етапі в основному засвоюється новий матеріал. Студенти висловлюють своє розуміння теми, порівнюють відповіді, розглядають розбіжності в поглядах, виробляють підходи для розв'язання навчальних проблем, ставлять один одному запитання;

3) викладач перевіряє, наскільки кожен студент зрозумів матеріал. З цією метою можна використовувати невелику самостійну роботу або тест успішності. Завдання студенти виконують індивідуально, самостійно. Кожен студент отримує бал, що характеризує ступінь його особистого досягнення порівняно з попередніми успіхами;

4) індивідуальні бали викладач додає з метою визначити загальногрупові навчальні показники. У результаті кожна група отримує спільну оцінку; студентів винагороджують як за їх індивідуальними, так і за груповими показниками. Викладач пропонує студентам різні за складністю завдання, враховуючи рівень їхньої підготовки. Завдяки цьому кожен із них має змогу зробити посильний внесок у підсумкову оцінку групи [4].

2. **Командно-ігрова** діяльність: викладач, як і в попередньому випадку, пояснює новий матеріал, організовує його обговорення в групах, але замість індивідуального тестування влаштовує змагальні турніри між командами (групами). Групи комплектують так, щоб у кожній із них були відмінники, добре встигаючі та відстаючі студенти. Групи як команди беруть участь у вікторині з нової теми. Для цього педагог організовує "турнірні столи" по двоє однакових за успішністю студентів за кожним столом (слабкі зі слабкими, середні з середніми, сильні із сильними). Завдання дає також диференційовані за складністю. Переможець здобуває своїй команді однакову кількість балів незалежно від рівня "столу". Отже, кожний студент забезпечує своїй команді стільки балів, скільки дозволяють його здібності. Команда-переможниця отримує приз. За результатами вікторини учні одержують оцінки.

3. **Дзюсго** (англ. *Jig saw* – "пилка", "ножівка"; робота студентів за цією методикою нагадує рух пилки – окремі зуби виконують частину загальної роботи, що і дало назву методу). Студентів розбивають на гетерогенні групи по 4-6 осіб. Усім групам викладач пропонує одне й те ж завдання, кожному студентові доручає фрагмент спільного завдання, який він повинен виконати самостійно і доповісти результати іншим членам групи. Оскільки кожен засвоює інформацію, необхідну для складання цілісної картини, студентам необхідно обмінятися знаннями, щоб сприйняти ціле. Наприклад, при вивченні теми семінарського заняття

кожному учаснику групи пропонується познайомитися лише з одним питанням. Цілісне уявлення про обговорювану проблему він може отримати лише тоді, коли всі учасники викладуть результати своїх досліджень. При цьому роботу студентів організують за такими етапами: 1) кожний член групи, користуючись різними джерелами, самостійно опрацює певну частину матеріалу; 2) студенти з різних груп, що вивчали одне й те ж питання загальної теми, зустрічаються й обмінюються інформацією як експерти з цього питання – так звана “зустріч експертів”; п’ять студентів у кожній з “експертних” груп обговорюють зміст свого питання; 3) “експерти” повертаються до своїх груп та інформують товаришів про результати своєї роботи; ті, своєю чергою, доповідають про свою частину завдання; єдиний шлях засвоїти весь матеріал – уважно слухати кожного з товаришів; студенти зацікавлені, щоб їхні товариші сумлінно виконували свої завдання, бо це відображається на підсумковій оцінці; звітує про засвоєння всієї теми кожен окремо і група в цілому; 4) викладач контролює засвоєння студентами нового матеріалу: не лише тих питань, які вони готували самостійно, але й тих, що інші студенти викладали для них; для цього викладач може запропонувати будь-кому з групи відповісти на будь-яке питання з опрацьованої теми [4].

Адаптуємо методику джигсо до семінарського заняття з курсу методики виховної роботи на тему “взаємодія школи і сім’ї у вихованні молоді”. На семінарському занятті студенти повинні засвоїти такі питання: 1. Дисципліна і покарання у сімейному вихованні. 2. Методи сімейного виховання. 3. Стилі сімейного виховання. Типові помилки батьків. 4. Умови успішного сімейного виховання. 5. Форми взаємодії класного керівника і батьків. Батьківські збори.

Академічна група розбивається на гетерогенні підгрупи по п’ять-шість чоловік. Всі підгрупи отримують однакові питання і самостійно вирішують, хто в підгрупі буде опрацьовувати перше питання, хто друге і т. ін. Студентам пропонується література для самостійного опрацювання своєї частини матеріалу. Після цього відбувається зустріч експертів, які вивчали в різних підгрупах одне і те ж саме питання. “Експерти” повертаються до своїх підгруп та інформують товаришів про результати своєї роботи. Єдиний шлях засвоїти весь матеріал – уважно слухати кожного з товаришів. Для контролю засвоєння теми студентами викладач може задати питання будь-кому з учасників підгрупи і не обов’язково те, яке він вивчав особисто.

Таким чином, проведене дослідження доводить, що підготовка студентів до педагогічної взаємодії з батьками учнів може бути ефек-

тивно здійснена за допомогою сучасних освітніх технологій, а саме: технології кооперативного навчання та технології контекстного навчання. Але для подальшого дослідження слід використовувати більш широкий арсенал технологій і методичне забезпечення до них.

1. *Вербицкий А. А.* Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособие / *А. А. Вербицкий*. — М. : Высшая школа, 1991. — 207 с.
2. *Дема Е. П.* Деловые педагогические игры в системе подготовки студентов к решению педагогических задач / *Е. П. Дема* // Совершенствование содержания и методов подготовки и переподготовки учителей и организаторов народного образования. — Тверь : ТГУ, 1990. — С. 89—97.
3. Освітні технології : навчально-методичний посібник / За ред. *О. Пехоти*. — Київ : "А.С.К.", 2002. — 255 с.
4. Педагогіка : навчальний посібник / *В. Галузьяк, М. Сметанський, В. Шахов*. — Вінниця : ДП "Державна картографічна фабрика", 2006. — 399 с.
5. *Просяцкий П. А.* Психология творчества : Учебное пособие [Текст] / *П. А. Просяцкий, В. А. Семиченко* ; науч. ред. *М. И. Дьяченко*. — М. : Прометей, 1989. — 83 с.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2011

А. Гурман

Иновационные технологии в подготовке будущих учителей к педагогическому взаимодействию с родителями учащихся

В статье проанализированы современные технологии подготовки студентов к педагогическому взаимодействию с родителями учащихся и пути их использования на практике.

Ключевые слова: иновационные технологии, профессиональная подготовка, педагогическое взаимодействие, технология контекстного обучения.

A. Gurman

Innovative Technologies in the Process of Future Teachers'

Vocational Training to Teacher Interaction with Students' Parents

The article analyses modern technologies of students' preparation to pedagogic interaction with parents and students and ways of putting it into practice.

Key words: innovative technologies, vocational training, pedagogic interaction, technology of context teaching.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник С. М. Вдович